

بررسی جایگاه تکالیف درسی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی

معصومه مهدی پور

آموزگار، دبستان امید فردا، اداره آموزش و پرورش مازندران
somayeatusa@gmail.com

چکیده

امروزه با پیشرفت و گسترش علوم مخصوصاً علم روانشناسی و توجه خاص انسانها به امر تعلیم و تربیت باعث گردیده که تعیین تکلیف شب از موارد مهم و نقش آفرین در پیشرفت تحصیلی و آموزش فراگیران جزء لاینفک آموزشی به حساب آید. اما با توجه به حساسیت و اهمیت این مسأله متأسفانه به نظر می رسد چندان توجهی به این امر نمی شود و بعضی از مدارس و معلمان در تعیین تکلیف به صورت سنتی و سلیقه ای و بدون توجه به نیازها و جنبه های جسمی و ذهنی فراگیران عمل می نمایند که چنین عملی نتیجه ای جز خستگی و دلسردی دانش آموزان از درس و معلم نخواهد داشت. در این تحقیق، محقق درصدد است جایگاه تکلیف شب را در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی بسنجد.

کلید واژه: تکالیف درسی، جایگاه، یادگیری، پیشرفت تحصیلی، کلاس، دانش آموز

مقدمه

تکلیف همواره به عنوان یکی از عوامل مهم در تحقق یادگیری مطرح بوده و در هر دوره متناسب با برداشتی که از یادگیری وجود داشته، شکل و نوع تکلیف نیز متفاوت بوده است. شاید در گذشته اگر دانش آموزی صرفاً موفق به محفوظاتی در ذهن خویش می شد، تصور می رفت که یادگیری در او تحقق یافته است. اما امروزه، با تعریفی که از یادگیری می شود «یادگیری تغییری است که در توانایی انسان ایجاد می شود و برای مدتی باقی می ماند و نمی توان آن را به سادگی به فرآیندهای رشد کسب شده نسبت داد» (گهتویی و همکاران، ۱۳۹۸)

به همین دلیل از تکالیف درسی به عنوان تمرین جهت یادگیری و توانایی استفاده می گردد و تکلیف درسی به آن دسته از فعالیت های درسی اطلاق می شود که در یادگیریهای کلاسی جهت انجام دادن در خارج از کلاس درس و مدرسه برای دانش آموزان تعیین می شود. تاکنون صدها تحقیق در مورد تکلیف درسی و نقش آن در موفقیت های تحصیلی انجام شده است.

برای نمونه پیشینه ای این تحقیقات به نود سال پیش می رسد و در مجموع تکلیف جزء جدایی ناپذیر یادگیری شمرده می شود. مطالعات نظرات معلمان، محصلین و والدین متخصصین در سال های اخیر در ایران نشان می دهد که همگی معتقدند که تکلیف درسی، دانش آموزان را در کسب نمرات بهتر یاری می نماید. از جمله متخصصینی که انجام تکالیف درسی را مفید می داند سیف می باشد. وی در مورد اهمیت و نقش تکلیف در تحقق یادگیری معتقد است که بخش عمده یادگیری باید در کلاس انجام گیرد و فعالیت های خارج از مدرسه باید مکمل یادگیری و فعالیت های مدرسه باشد. در شرایطی، توضیحاتی که در کلاس داده می شود برای یادگیری بعضی از دانش آموزان کفایت می کند، اما برای بعضی دیگر ممکن است چنین نباشد و لذا به تمرین و مرور بیشتری نیاز داشته باشند، در این صورت می توان با تعیین تکالیفی مناسب با نیاز هر دانش آموز او را در این امر یاری کرد. (جعفری، ۱۳۹۳)

تکلیف درسی از وظایفی است که از تأسیس مدارس همگانی عمدتاً به منظور تکمیل آموزش مدرسه و گاه به عنوان وسیله‌ای در دستیابی به اهداف دیگر آموزش و پرورش مانند عادت به کار مستقل، رشد مسئولیت، عادت به مطالعه برای دانش‌آموزان در کشورها معمول بوده است. (گهتوئی و همکاران، ۱۳۹۸)

امروزه با پیشرفت و گسترش علوم مخصوصاً علم روانشناسی و توجه خاص انسانها به امر تعلیم و تربیت باعث گردیده که تعیین تکلیف شب از موارد مهم و نقش آفرین در پیشرفت تحصیلی و آموزش فراگیران جزء لاینفک آموزشی به حساب آید. اما با توجه به حساسیت و اهمیت این مسأله متأسفانه به نظر می‌رسد چندان توجهی به این امر نمی‌شود و بعضی از مدارس و معلمان در تعیین تکلیف به صورت سنتی و سلیقه‌ای و بدون توجه به نیازها و جنبه‌های جسمی و ذهنی فراگیران عمل می‌نمایند که چنین عملی نتیجه‌ای جز خستگی و دل‌سردی دانش‌آموزان از درس و معلم نخواهد داشت. (همان منبع)

در این تحقیق، محقق در صدد است جایگاه تکلیف شب را در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی بسنجد.

روش شناسی تحقیق

پژوهش تحلیلی، پژوهشی است که بر اساس آن، اطلاعاتی که از طریق بررسی اسناد، مدارک و کتاب به دست آمده است، به گونه‌ای سامان دهی می‌شود که به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده شود (بازرگان و همکاران، ۱۳۹۱). لذا در پژوهش حاضر چون تجزیه و تحلیل اطلاعات در اشکال مختلف غیرکمی یا غیرمقداری بوده و مداخله کنترلی از سوی محقق اعمال نشده لذا مدل تحلیل این پژوهش، تحلیل توصیفی می‌باشد. از سوی دیگر از آنجا که در این پژوهش، اطلاعات و داده‌ها از طریق مطالعه و خواندن مواد چاپ شده از قبیل کتب و اسناد و مدارک و مقالات موجود در کتابخانه‌ها، وب سایتهای علمی پژوهشی و جمع‌آوری گردیده، روش انجام تحقیق کار پشت میزی یا کتابخانه‌ای و به صورت کیفی می‌باشد.

جامعه آماری پژوهش:

در این تحقیق جامعه آماری پژوهش شامل موارد زیر است: کتاب‌های موجود در کتابخانه‌ها و مراکز تحقیقاتی، مقالات و نشریات مرتبط با موضوع می‌باشد

روش‌ها و ابزار گردآوری اطلاعات:

در این مطالعه، برای گردآوری داده‌ها از روش‌های پژوهش توصیفی و موردکاوی استفاده شده است. همچنین در این پژوهش از منابع دست دوم شامل منابعی که توسط اشخاص و نویسندگان و دانشمندان دیگر در مورد موضوع پژوهش از جمله: کتب درسی، پایان‌نامه‌ها و مقالات، نشریات، روزنامه‌ها، مجلات، رسانه‌های عمومی و.. استفاده شده است. ابزار ما در این تحقیق فیش برداری از منابع دست دوم بوده است. برای تحلیل منابع از روش تحلیل داده‌های کیفی استفاده شده است.

بحث اصلی

با توجه به اینکه موضوع پژوهش حاضر بررسی جایگاه تکالیف شب در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی می‌باشد. بنابراین ابتدا ضمن آوردن تعاریفی از اصطلاحات اصلی تحقیق، به معرفی اهداف، انواع تکالیف، فواید و مضرات و در نهایت بررسی تاثیر تکالیف درسی در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی می‌پردازیم:

تعاریف مفاهیم و اصطلاحات

• تکلیف درسی

تکلیف در لغت عبارت است از: « بار کردن، به گردن گذاشتن، کاری سخت و شاق را به عهده‌ی کسی گذاشتن، وظیفه‌ای که باید انجام شود و در اصطلاح عبارت است از آن دسته از فعالیت‌های هدف‌داری که با نظر گسترش توجه دانش‌آموزان برای تثبیت یادگیری و شکوفا شدن استعدادهای درونی آنان داده می‌شود (دشتی‌اشان، ۱۴۰۱)

تکلیف درسی وظیفه‌ای است که معلمان برای دانش‌آموزان معین می‌کنند تا آن‌ها را در ساعت خارج از مدرسه انجام دهند (کوپر^۱، ۱۹۸۹، ص ۱۴۵). این تعریف شامل وظایف خانه، فعالیت‌های فوق برنامه غیرعلمی (یعنی باشگاه‌ها و ورزش)، یا دوره‌های مطالعه خانه که از طریق ایمیل، تلویزیون یا دیگر رسانه‌ها ارائه می‌شود نمی‌باشد.

• پیشرفت تحصیلی

پیشرفت تحصیلی به عملکرد و نتیجه آموزش گفته می‌شود، یعنی یک دانش آموز تا چه حد به اهداف آموزشی رسیده است. اندازه گیری پیشرفت تحصیلی عموماً توسط امتحان و یا ارزیابی مستمر صورت می‌گیرد (ون دن برگ^۲، ۲۰۰۶). سیف (۱۳۸۱) پیشرفت تحصیلی را مقدار یادگیری آموزشگاهی به صورتی که توسط آزمون‌های مختلف مانند حساب، دیکته، تاریخ، جغرافی و سنجیده می‌شود، تعریف کرده است. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی آموزش و پرورش است و تمام کوشش‌های این نظام در واقع جامه عمل پوشاندن به این امر تلقی می‌شود. به عبارتی دیگر جامعه و به ویژه نظام آموزش و پرورش به رشد و تکامل موفقیت‌آمیز دانش‌آموزان و جایگاه آنان در جامعه علاقمند و نسبت به آن نگران است و انتظار دارد کودکان و دانش‌آموزان در جوانب گوناگون اعم از ابعاد شناختی، عاطفی، شخصیتی، کسب مهارت‌ها و توانایی‌ها آن چنان که باید پیشرفت و تعالی یابند (حیدری و همکاران، ۱۳۸۹).

اهداف تکالیف درسی

یکی از آخرین مطالعات منسجم که در خصوص جمع‌بندی اهداف در خصوص تکالیف درسی صورت گرفته است، کلیه اهداف تکالیف درسی با جامعیت خاص در هفت مقوله به شرح ذیل خلاصه و طبقه بندی شده است:

۱. تمرین: تکالیف به منظور افزایش سرعت، تسلط، تثبیت، حفظ یادگیری و مهارت صورت می‌گیرد.
۲. مشارکت فعال: تکالیف به منظور افزایش درگیری و اشتغال هر دانش آموز در فرایند فعالیت‌های یادگیری مورد استفاده واقع می‌گردد.
۳. رشد شخصی: تکالیف به منظور پرورش حس مسئولیت شخصی، امانت و صداقت، قدرت، مدیریت و زمانبندی، اعتماد به خود و تداوم در امر یادگیری بکار بسته می‌شود.
۴. روابط متقابل شاگرد با والدین: تکالیف به منظور برقراری ارتباط مابین والدین و فرزند در خصوص مهم ترین کار در مدرسه و فرایند یادگیری بکار گرفته می‌شود.
۵. خط مشی و مقررات: انجام تکالیف به منظور تامین دستورات مدیریت، اجرای مقررات مربوط به سیاست کتبی در خصوص کم و کیف تکالیف روزانه و هفتگی صورت می‌گیرد.
۶. روابط عمومی: تکالیف به منظور آگاهی والدین از آنچه که در کلاس فرزند می‌گذرد بکار برده می‌شود.
۷. تنبیه: تکالیف به منظور اخطار و هشدار به دانش آموز تلقی گردیده و این امر به عنوان یک نوع یادآوری در خصوص انتظاراتی است که شخص معلم از دانش آموز در مسائل درسی و رفتار در کلاس از او داشته بکار برده می‌شود (جعفری، ۱۳۹۳).

انواع تکالیف درسی

مطالعه منسجم ادبیات در حوزه تکالیف درسی نشانگر این امر است که بسیاری از متخصصان درصدد برآمده اند که انواع تکالیف درسی را طبقه بندی کنند. تکالیف درسی به چهار دسته اصلی یعنی تمرین آماده سازی، آمادگی امتدادی و بسطی و خلاقیت طبقه بندی شده اند که در ذیل بیان می‌شوند:

۱. تکالیف تمرینی

این نوع تکالیف به تقویت مهارت‌ها و دانش‌های کسب شده می‌پردازد و معمولاً به صورت کتبی ارائه می‌گردد و جهت تثبیت یادگیری و فعالیت‌های خواندن و کارهای تمرینی و انفرادی بکار گرفته می‌شود و شاید این نوع تکلیف، از قدیمی‌ترین و با سابقه ترین نوع تکالیف درسی است، معذک از لحاظ تاثیرگذاری و سودمندی بر روی شاگردان سوال انگیز است. اکثر تکالیف تمرینی، غیر تخیلی، غیر خلاق،

^۱ Cooper

^۲ Van den Berg

تکراری و کسل کننده هستند. البته این بدان معنا نیست که تکالیف تمرینی هرگز نمی توانند مورد استفاده واقع گردند. البته موثرترین نوع تکالیف آنهایی هستند که از شاگرد خواسته می شود که آموخته های جدید را با روش شخصی به طور مستقیم به کار ببرند. (نظری و کرمی، ۱۴۰۰)

۲. تکالیف آماده سازی و آمادگی

این نوع تکالیف جهت آماده سازی و آماده کردن شاگردان برای درس های روز بعد بکار برده می شود و معمولاً به صورت مطالعه کتب درسی، مطالعه خارج از کتب درسی، جمع آوری مطالب و موارد قبل از کنفرانس در کلاس درس، حفظ کردن، از رو خواندن و از قبل خواندن دروس انجام می پذیرد. قصد غائی این نوع تکلیف همانا وادار کردن دانش آموزان به کسب زمینه مناسب اطلاعاتی جهت آماده شدن برای دروس و مباحثه روز بعد است. (همان منبع)

۳. تکالیف بسطی و امتدادی

این نوع تکلیف، شاگرد را فراسوی کارها و فعالیت های کلاسی سوق داده، موجبات یادگیری ایده ها و مهارت ها را در موقعیت های جدید فراهم می آورد. به عنوان مثال درس ممکن است راجع به ناپلئون باشد و از دانش آموزان کلاس خواسته می شود که کتابی را در مورد ناپلئون بخوانند و خلاصه ای از آن را در کلاس ارائه دهند. و یا ممکن است مقاله ای از طرف معلم داده شود و از شاگردان خواسته شود مقاله را بخوانند و خلاصه کنند. معمولاً این نوع تکلیف خود انتخابی است و ضمناً فعالیت های حل مساله در این نوع تکلیف قرار دارد و ممکن است چندین روز یا چندین هفته را در برگیرد تا تکلیف کامل گردد. در این نوع تکلیف بر روی تولید دانش نه تکرار و تکثیر دانش استوار بوده درصدد امتداد فعالیت های آموزشی به صورت انفرادی در خارج از مدارس می باشد. (جعفری، ۱۳۹۳)

۴. تکالیف خلاقیتی

وقتی دانش آموز مفاهیم و مهارت های کسب کرده در کلاس درس باهم ترکیب کند و در یک راه یا راه های جدید و متفاوت بکار بندد، این نوع تکلیف معنی پیدا می کنند. تکالیف خلاقیتی ممکن است به صورت کتبی یا شفاهی و یا به صورت انجام کاری صورت پذیرد. به عنوان مثال ساختن یک مزرعه با چوب های بستنی و ... در واقع این نوع تکلیف قدرت خلاقیت، ابتکار شخصی، قدرت تخیل و خود راهبری را در شاگردان پرورش می دهد (همان منبع)

عوامل موثر بر تکالیف درسی

کوپر (۱۹۸۹) عوامل موثر بر تکالیف درسی را دسته بندی نمود و بیان داشت تکالیف درسی نسبت به سایر روشهای آموزشی، از تأثیر متقابل عوامل بیشتری برخوردار است. زیرا تکالیف درسی به خانه می رود و ما ناچاریم، وقتی درباره عوامل تعیین کننده ارزش تکالیف درسی فکر می کنیم، تنوع در عوامل محیطی خارج از مدرسه را نیز مدنظر قرار دهیم. در حالی که در مورد سایر روش های آموزشی، تنها باید معلم و عوامل درون کلاس را مد نظر قرار دهیم. همچنین تفاوت های فردی دانش آموزان، نقش مهمی ایفا می کند زیرا تکالیف درسی در شرایطی صورت عمل به خود می گیرد که دانش آموز از لحاظ زمان و چگونگی انجام تکلیف، از اختیار وسیع تری برخوردار است. (کوپر، ۱۹۸۹، به نقل از محمدی خواه و همکاران، ۱۴۰۲)

ملاک های تعیین حجم تکالیف درسی

دکتر سیف بر ضرورت تشخیص توانایی های دانش آموزان در دوره های مختلف سنی و نیز در نظر گرفتن تفاوت های فردی میان ایشان تأکید نموده است و می گوید: حجم تکالیف باید در حد معقول و مناسب با توانایی های دانش آموزان باشد. (سیف، ۱۳۸۱)

در سال های اول مدرسه باید حتی المقدور تکالیف را محدود کرد و شرایطی که امکانات اجازه می دهند بچه ها تکالیفشان را در مدرسه و تحت نظر معلم انجام دهند. متوسط انجام تکالیف برای دانش آموزان پایه اول تحصیلی ۲۰ دقیقه است این زمان برای پایه های تحصیلی بالاتر به تدریج افزایش می یابد. در حال حاضر در انتهای هر درس در کتب درسی برخی از پایه های تحصیلی دستورالعمل هایی برای دانش آموزان جهت انجام تکالیف درج گردیده است که به طور تقریبی حجم تکالیف لازم را برای هر درس مشخص می سازد. دستورالعمل های یاد شده شامل تعدادی پرسش، تمرین رونویسی، آیا می دانید که ... می باشد. گروهی از معلمین حجم تکالیف تعیین شده را مناسب نمی دانند و با انتخاب خودشان تکالیفی را برای محصلین مشخص می کنند. در مورد ارتباط میزان تکالیف تعیین شده توسط معلمان و این که تا چه حد با سطح تحصیلات، سابقه آموزشی در ارتباط می باشد. نتایج تحقیق نشان می

دهد که متغیرهای فوق متاسفانه تاثیر چندانی در میزان تکالیفی که برای دانش آموزان تعیین می شود، ندارد و اکثر معلمان علیرغم سابقه تحصیل یا حرفه خود با تکالیفی بین ۳ تا ۴ صفحه بالاترین درصد را تشکیل می دهد. لازم به یادآوری است که مشق شب به منظور یادگیری بیشتر و عمیق تر انجام می شود و این امر بر یکی از قانون های یادگیری استوار است و چنان چه عملی پیامد خوشایندی برای موجود زنده نداشته باشد کم کم خاصیت خود را از دست می دهد. یعنی قانون تمرین همراه با قانون اثر می تواند در تثبیت یادگیری ثمربخش باشد. بدین سبب بر معلم است که تکالیف دانش آموزان را به دقت مورد بررسی قرار دهد. در ضمن ارج نهادن به کار و فعالیت دانش آموزان اشکالات آنان را متذکر گردد. از دادن تکلیف به صرف بی کار بودن بچه ها در منزل و از آن مهمتر این که از خط زدن تکلیف ها، پاره کردن و یا بررسی تکالیف شب توسط شاگردان دیگر جداً خودداری ورزد. (نظری و کرمی، ۱۴۰۰)

گروه های ذینفع در تکالیف درسی

۱. اولیا دانش آموزان: در نظام آموزشی ایران که مشارکت اولیاء غالباً به جز در زمینه امور مالی در مدارس معمول نیست، بسیاری از اولیاء عقیده دارند که تکلیف درسی مهمترین وسیله ارتباط آنان با مدرسه است. اولیاء با نظارت بر تکلیف درسی ضمن آگاه شدن از برنامه های مدرسه، متوجه می شوند که فرزندان آنان تا چه حد مطالب را آموخته و چه کمبودهایی دارند. (گهتوئی و همکاران، ۱۳۹۸)

۲. معلمان: معلمان اکثراً از مدافعان اصلی تکلیف درسی می باشند. از نظر معلمان مهمترین ویژگی یک دانش آموز ایده آل این است که به موقع و به طور مرتب تکالیف درسی خود را انجام دهد. معلمان عقیده دارند که تکلیف درسی به تثبیت یادگیری کمک می کند و مانع از این می شود که شاگردان در بازگشت به خانه وظایف تحصیلی خود را فراموش کنند. از آنجا که اکثر درگیری ها و مشکلات بین معلمان و شاگردان در اثر عدم انجام یا ناکامل بودن تکالیف ایجاد می شود، تکلیف درسی عامل موثری در کیفیت ارتباطات معلم و شاگرد محسوب می گردد. (همان منبع)

۳. دانش آموزان: دانش آموزان که گروه اصلی ذینفع در این مساله اند، در مورد تکلیف درسی حرف های فراوانی برای گفتن دارند و در میان آنان نیز عقاید متفاوت و متضادی در مورد این وظیفه آموزشی وجود دارد. بعضی از کودکان و نوجوانان تکلیف درسی را دوست دارند و بعضی ها هم از آن روی گردانند. دانش آموزان بیشماری نیز وجود دارند که شاید مخالفتی با انجام تکلیف درسی نداشته باشند اما به علت شرایط فردی، خانوادگی یا کمبودهای آموزشی، نمی توانند آن را انجام دهند (بازرگان، ۱۳۹۱)

ضرورت ها و چالش های ارائه تکالیف درسی

از مهمترین ضرورت های ارائه تکالیف درسی می توان به محدودیت های زمانی برنامه های رسمی؛ چند نوبته بودن بعضی از مدارس؛ ضرورت توجه به تفاوت های فردی دانش آموزان و ... اشاره کرد. از طرف دیگر مخالفان نیز چالش های ارائه تکالیف درسی را موارد ذیل بیان می کنند:

- نابرابری اجتماعی را گسترش می دهد زیرا وجود خانواده های نابرابر از نظر منابع تربیتی، سبب ادامه عدم موفقیت می شود.
- باعث کاهش انگیزش و افزایش اضطراب و خستگی می شود
- فرصت و وقت برای انجام فعالیت های دیگر را کاهش می دهد.
- باعث ایجاد مشکلاتی در خانواده می شود که با تعبیه هایی چون «برنده شدن در جنگ» یا تکالیف درسی به عنوان «میدان نبرد» از آن یاد شده است. این حالت به خاطر دخالت والدین جهت اطمینان از انجام تکالیف درسی توسط کودکان به وجود می آید.
- به خاطر تکالیف درسی دانش آموزان باید یادگیری های مختلف دیگر را رها کنند و به تجارب یادگیری محدود در یک الگوی واحد، که تمام طول روز در مدرسه روی آن کار کرده اند بپردازند.
- معلمان مستقیماً نمی توانند بر تکالیف درسی دانش آموزان نظارت داشته باشند. بنابراین اقتدار معلم در خارج از محدوده کلاس مورد آزمون قرار نمی گیرد.
- ممکن است والدین توسط کودکان اغوا شوند که به خاطر محدودیت زمانی یا خستگی آنها، تکالیف درسی فرزندشان را انجام دهند.
- وقتی والدین وارد صحنه می شوند نفوذ خود را به عنوان والدین از دست می دهند و زیر نظارت معلم قرار می گیرند (کوپر و ولینتین^۳، ۲۰۰۱)

^۲ Valentine

فواید و مضرات تکالیف درسی

کوپر (۱۹۸۹) به مجموعه فواید و مضرات تکالیف درسی در مطالعات خود پی برد و بیان داشت که این اثرات بسیار وسیع و گاه حیرت آور است. یکی از فوایدی که به آن اشاره شده است، یادگیری سریع مطالبی است که در تکالیف درسی داده می شود. تکالیف درسی به طور غیر مستقیم مهارت های مطالعه دانش آموزان و نگرش آنها را نسبت به مدرسه اصلاح، و به آنها می آموزد که یادگیری می تواند هر جای دیگری غیر از مدرسه و هر زمان دیگری غیر از ساعت ۹ صبح تا ۳ بعد از ظهر (وقت شروع و پایان کلاس های درسی) انجام پذیرد. البته فواید غیر درسی زیادی نیز که بیشتر آنها به پرورش استقلال و مسئولیت مربوط می شود از تکالیف درسی عاید می گردد. و بالاخره تکالیف درسی می تواند اولیای کودکان را در امور مدرسه مشارکت دهد. به نحوی که علاقه مندی آنها را به آموزش افزایش دهد و به آنها امکان می دهد تا نگرش های مثبت خودشان را نسبت به موفقیت شاگرد بیان دارند. مضرات مورد اشاره که اغلب جو فکری موجود را نشان می دهند بسیار جالب توجه بودند و که در ذیل به آنها اشاره شده است:

۱. تکالیف درسی به انزجار و بیزاری منتهی شود. آنها معتقدند که هر فعالیتی می تواند تنها برای مدت محدودی مفید باقی بماند. لذا اگر قرار باشد دانش آموز زمان زیادی را روی مطالب علمی صرف کنند، با ازردگی خاطر نسبت به آنها رشد خواهند کرد.
۲. تکالیف درسی اوقات فراغت دانش آموزان و فعالیت های اجتماعی آنها را محدود می کند.
۳. مشارکت زیاد اولیای دانش آموزان، اغلب به دخالت های بی جای آنها نیز منتهی می شود. اگر روش های آموزشی که پدران و مادران به کار می گیرند با آنچه که معلم استفاده می کند متفاوت باشد، ذهن کودک مغشوش خواهد شد.
۴. تکالیف درسی می تواند واقعا به کسب ویژگی های شخصیتی نامطلوبی، نظیر تقلب از طریق رونویسی کردن تکالیف یا به کار گرفتن دیگران برای انجام تکالیف منتهی شود.
۵. بالاخره تکالیف درسی می تواند نابرابری های موجود اجتماعی را تقویت کند. کودکان متعلق به خانه های محرومتر، در انجام تکالیف خود، نسبت به هم تایان دیگر با مشکلات بیشتری مواجه هستند. آنها بعد از ساعات مدرسه کمتر به کار درسی اشتغال می ورزند و کمتر از مکان مناسبی برای این منظور بهره مند هستند. لذا، تکالیف درسی مطلقا به برقراری تساوی آموزشی کمک نخواهد کرد (کوپر، ۱۹۸۹).

با توجه به این شرایط می توان بیان داشت که تکالیف درسی در واقع همانند چاقوی دو لبه است که در صورت استفاده درست پیامدهای مثبت و در صورت استفاده نادرست عواقب ناگوارای به همراه دارد.

تکالیف درسی و یادگیری:

بدون شک در یادگیری عواملی از تمرین و تکرار، هوش، رشد آمادگی، تجارب قبلی، انگیزه و دقت، ادراک روش یکپارچه یا روابط کل و جزء تشویق و تنبیه موثر می باشد. از این عوامل تمرین و تکرار و مهارت که با موضوع در ارتباط می باشد تاکید و توصیه می شود. تکرار و تمرین های اکتسابی آموزشی سبب یادگیری بهتر و به خاطر سپردن آموخته هاست. اما آنچه که در این ارتباط حائز اهمیت است شیوه و چگونگی تکرار مطالب و تمرین است. (گهتوئی و همکاران، ۱۳۹۸)

تمرین و تکرار درس در مدارس یا خانه زمانی می تواند قابل استفاده و مفید واقع گردد که عوامل موثر در یادگیری نیز مورد توجه باشد. به عبارت دیگر بدون آمادگی ذهنی، روانی و بدون انگیزه دقت، توجه و ادراک صحیح مورد مطالعه، صرف تکرار نمی تواند چندان موثر باشد تغییرات نسبتاً پایدار و دائمی در رفتار یادگیرنده ایجاد کند. هنگامی که دانش آموزی می خواهد درسی را که معلم در کلاس تدریس نموده در خارج از مدرسه به صورت های مختلف مطالعه نماید چندین بار آن را مجدداً بخواند و بنویسد یا مسائل را چندین بار حل کند این گونه تلاش ها نیز بدون در نظر گرفتن عواملی چون رشد، آمادگی، زیستی، ذهنی و روانی، رغبت و انگیزه نمی تواند کمک موثر بر امر یادگیری و پیشرفت تحصیلی نماید. این روش نیز پر واضح است که اگر موضوع یادگیری یا دریافت های ذهنی در اوقات مختلف و موقعیت های متنوع به گونه ای تکرار نشود فراموش می گردد. اما اگر در انجام تکالیف و درس خواندن تناسب در میان باشد و تکالیف با درک و فهم صورت نگیرد نه تنها نمی تواند موجب یادگیری پایدار شود بلکه سبب فراموشی نیز می گردد. (همان منبع)

تکالیف درسی و پیشرفت تحصیلی

پیشرفت تحصیلی موضوعی است که در حال حاضر مورد توجه نظام آموزش و پرورش هر کشوری است، اما تعداد عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی و کنترل تمامی عوامل مداخله گر، پژوهش در مورد این مسئله را با مشکل روبرو می سازد. همیشه این احتمال وجود دارد که نتایج پژوهش به دلیل وجود متغیرهای خارج از کنترل محقق، مورد تردید قرار می گیرند. نظریه پردازان آموزش و پرورش پژوهش های متعددی در زمینه عوامل تاثیرگذار بر ارتقای سطح پیشرفت تحصیلی انجام داده اند که در این میان می توان به نقش تکالیف درسی در پیشرفت تحصیلی اشاره کرد. تکالیف درسی از مهمترین فعالیت های خارج از مدرسه است. این فعالیت به مجموعه وظایفی که برای دانش آموزان توسط معلم مدرسه تعیین و بایستی در زمان تعطیلی کلاس های درسی انجام شود اطلاق می شود (کوپر و همکاران، ۱۹۹۹). پژوهشگران معتقدند که تکالیف درسی فرصتی در اختیار دانش آموزان می گذارد تا تمرین بیشتری درباره مفاهیم ارائه شده در کلاس داشته باشند، معلمان می توانند با ارائه تکالیف درسی از اوقات دانش آموزان بعد از تعطیل مدرسه به منظور یادگیری بهتر استفاده کنند و والدین نیز از روند آموزشی فرزندانشان آگاه می شوند (ارل^۴، ۱۹۹۲). گانیه بر مبنای الگویی که در زمینه یادگیری و کارکرد حافظه ارائه کرد، معتقد بود که در فرایند یادگیری مجموعه ای از راهبردهای شناختی (مرور ذهنی، تمرین و رمزگذاری معنایی) یادگیری را از نظر کمی و کیفی کنترل می کنند. براساس این الگو، ارل (۱۹۹۲) نشان داد که تکالیف درسی در بردارنده شش رویداد آموزشی از جمله ایجاد انگیزه برای مرور دانسته های پیش نیاز، عرضه مواد آموزشی محرک، واداشتن به عمل، ارائه پس خوراند در زمینه صحت عمل، سنجش عملکرد و افزایش توان یادآوری و انتقال است. در واقع انعطاف پذیری این رویدادهای آموزشی به معلم امکان می دهد تا با توجه به سطح توانایی های عمومی یادگیرندگان از آنها برای یادگیری بهتر دانش آموزان استفاده کند و اگر تکالیف درسی دقیقاً در جهت هدفهای آموزشی طراحی شود و جزء وظایف آموزشی دانش آموزان قرار گیرد دیگر به عنوان فعالیتی برای پر کردن اوقات دانش آموزان بعد از تعطیلی مدرسه به حساب نمی آید و مفهوم تکالیف درسی به عنوان «کار اضافی» بایستی از اذهان عمومی زدوده شود و عنوان «تمرین مؤثر» جایگزین آن شود (آگانیه^۵ و همکاران، ۱۹۸۸).

نتیجه گیری

تحقیق حاضر با عنوان «بررسی جایگاه تکالیف شب در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی» انجام گردید. هدف از انجام تحقیق حاضر این است که با انواع شیوه های ارائه تکلیف شب آشنا شویم و تاثیر تکلیف شب را بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بسنجیم. نتایج حاصل از یافته ها نشان داد:

- ۱- ارائه تکلیف شب به صورت های مختلف از قبیل رونویسی، شیوه ی پژوهشی و تمرینی موجب تثبیت یادگیری در دانش آموزان می گردد.
 - ۲- دانش آموزان رغبت زیادی در انجام تکلیف شب در منزل از خود نشان نمی دهند.
 - ۳- انجام تکلیف در منزل توسط دانش آموزان موجب تکمیل آموزش روزانه، تقویت ابتکار و تجارب یادگیری و بالا بردن توانایی های ذهنی، دقت و موفقیت تحصیلی دانش آموزان می شود.
 - ۴- ارائه تکلیف شب در تمام دروس و نیز برای کلاس اول دبستان ضروری است و به تنهایی می تواند در یادگیری مؤثر باشد.
 - ۵- توجه به تفاوت های فردی در ارائه تکلیف شب موجب کیفی تر شدن آموزش ها می گردد.
 - ۶- بررسی و رسیدگی معلم و میزان رضایت معلم در انجام تکلیف شب توسط دانش آموزان موجب تقویت یادگیری آنان می شود.
 - ۷- ارائه تکلیف شب منطبق با اهداف کلی درس آموزش بهتر می گردد.
- نتایج فوق با یافته های وارنون (۱۹۹۷)، پروفیسور گوردن (۱۹۹۰)، دکتر سیف (۱۳۸۱) همراستا و همسو می باشد.

^۴ Earle

^۵ Agne

منابع

- بازرگان، عباس (۱۳۹۱) انتشارات دیدار، چاه ، «مقدمهای بر روشهای کیفی و آمیخته : رویکردهای متداول در علوم رفتاری دوم با اضافات، تهران
- جعفری، مهدی. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر نظارت والدین بر تکالیف درسی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در درس املاء و ریاضی پایه چهارم مدارس ابتدایی پسرانه شهرستان سیرجان، پایاننامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی حیدری، غلامحسین؛ مدانلو، یاسمن؛ نیاز آذری، مرضیه؛ جعفری گلوچه، عبدالله (۱۳۸۹). مقایسه ی تاثیر تدریس زبان انگلیسی با نرم افزار آموزشی و شیوه ی سنتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، سال اول، شماره ی اول
- دشتی اشان، فاطمه (۱۴۰۱). بررسی رابطه ی بین انواع تکالیف درسی در اثربخشی آموزش و پیشرفت تحصیلی و بروز خلاقیت در دانش آموزان پسر کلاس سوم ابتدایی شهرستان مراغه، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه پیام نور ارومیه سیف، علی اکبر. (۱۳۸۱)، روانشناسی پرورشی، روانشناسی یادگیری و آموزش. تهران: انتشارات آگاه
- گهتوئی، فرشاد؛ ملک محمدی، عارف؛ منصوریان، احسان. (۱۳۹۸). جایگاه تکالیف درسی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، انتشارات جالیز
- محمدی خواه، شاهین و دلانی میلان، حسین و ناظم مصرکانلو، مهران و محمودی بله سور، داریوش، ۱۴۰۲، اثرات تکلیف شب برای دانش آموزان، ششمین همایش ملی تحقیقات میان رشته ای در مدیریت و علوم انسانی، تهران
- نظری، الهه و کرمی، صدیقه، ۱۴۰۰، اثرات تکلیف شب برای دانش آموزان در مدارس، چهارمین همایش بین المللی روانشناسی، علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی، همدان

- Agne, R M, Briggs, L. J, & Wager, W. (1988), Principals of instructional design, New York: Holt
- Cooper, H. (1989). Homework, White Plains, NY: Longman.
- Cooper, H., Lindsay, J., Nye, _B. & Greathouse, S. (1998). Relationship among attitude about homework, amount of homework assigned and complicated, and student achievement. Journal of Educational Psychology, 90 (1), 70-83.
- Cooper, H., Valentine, J. C., Nye, B., & Lindsay, J. (1999). Relations between five after school activities. Journal of Educational Psychology, 91 (2), 369-378.
- Cooper, H.; & Valentine, J. (2001). Using research to answer practical questions about homework; Educational Psychologist, 36 (3), 143-153.
- Earle, R. S. (1992). Homework as an instructional event. Educational Technology, 53 (4), 327-330.
- Gordon, Edward E. and Elaine H. Gordon (1990). Centuries of Tutoring: A History of Alternative Education In America and Western Europe. New York: University Press of America
- Van den. Berg et al. (2006) Cambridge University of wikipedia.
- Warton, P. (1997). Learning about responsibility: Lessons from homework. British Journal of Educational Psychology, 67, 213-227.